

Tre kritiske bemærkninger til "Plan B for Europa"

Skrevet af: **Jan Helbak** | Offentliggjort: 15. oktober 2015

I dette nummer af Kritisk Debat bringer vi et åbent brev fra fem ledende personligheder på den europæiske venstrefløj. I brevet opfordrer de "villige borgere, organisationer og intellektuelle" til at deltage i en åben konference i november måned om en Plan B for Europa. Da konferencen muligvis kan blive starten på en samling af den europæiske venstrefløj og en mere fokuseret organisering af modstanden mod austeritetspolitikken, kan der være grund til at forholde sig kritisk til linjen i det åbne brev.

Desværre er det åbne brev ikke forfattet særligt klart. Det er præget af en noget florumvunden og følelsesladet stil, som vel nok afspejler skuffelsen over, at det lykkedes Trojkaen (eurogruppen, IMF og ECB) at tvinge den græske Syrizaregering til at acceptere betingelserne i det nye memorandum og hermed stadfæste den herskende, europæiske elites vilje og evne - i hvert fald tilsyneladende - til at sætte sit magtapparat ind over for andre regeringer i EU valgt på en anti-austeritetspolitik.

Men et er en forståelig og naturlig vrede over for de nævnte magthavere, der tvinger en progressiv regering i knæ. En regering som så mange havde fæstnet et vist håb til kunne blive indledningen (en dominoforestilling) til flere medlemslandes opgør med den europæiske elitens ensidige forsvar for den europæiske kapitals og især bankkapitals interesser. Noget andet er, at denne vrede, som dominerer brevet, skygger for analysen og meget vel kan spærre vejen for at komme videre i en formulering af en fælles politisk linje for det opgør, som helt indlysende er nødvendigt.

Jeg skal i tre overordnede punkter forsøge ganske kort at begrunde, hvordan det åbne brev ikke alene blokerer for en nøgtern analyse af EU ved at dæmonisere EU som en monolit, men også for en ligeså nøgtern drøftelse af, hvilke kræfter inden for EU, der skal give opgøret kød og blod - og ikke mindst hvad opgøret skal indeholde både af politiske mål og politisk strategi.

Det åbne brev indleder med en stærk passus om, at det var EU, der tvang Syriza regeringen i knæ og gennemførte et "reelt statskup". Det er notorisk forkert. Det var ikke EU, der tvang Syrizaregeringen i knæ. Det var regeringerne inden for euroområdet med støtte fra de regeringer, der har tilsluttet sig Finanspagten, der sammen med ECB og IMF tvang Syrizaregeringen til at opgive sin anti-austeritets politik. Det helt klare formål var at forsvare de skrøbelige redningskonstruktioner, som under stort pres og voksende indre uenighed blev skabt for at løse gældskrisen. Kravene om overholdelse af låne- og afdragsprogrammerne har fra første færd mere været begrundet i politiske og magtpolitiske stabilitetshensyn end i økonomiske forhold. Dertil kommer, at der på intet tidspunkt var fuld enighed om politikken over for Grækenland mellem kommissionen, ECB, IMF og de respektive regeringer. Heller ikke mellem regeringerne indbyrdes. Det gælder også, hvad angår muligheden eller risikoen for et "grexit", der reelt mest fungerede som mobiliseringspunkt end som en reel trussel. Derfor tog det også den såkaldte "autoritære eurogruppe" så lang tid at udarbejde den endelige strategi over for Grækenland.

Syrizasregeringens noget uigennemsigtige taktik, hvor man på den ene side ville blive i euroen og på den anden side udfordre betingelserne uden at indkalkulere ændrede magtforhold, asfalterede imidlertid vejen for Trojkaens isolation af Grækenland og statsledernes opbygning af et legitimitetsgrundlag i deres respektive lande. Hele opgøret over fem måneder blev opløst i diplomatiske manøvrer, der afkoblede den græske og i øvrigt også den europæiske befolkning. Ganske få vidste reelt, hvad der foregik, og på det grundlag kan man hverken mobilisere egne

borgere eller borgere i de andre medlemslande. Så da ECB satte trumf på og udsultede de græske banker for likviditet og tvang dem til at lukke, var der en udbredt forståelse for disse skridt i de andre europæiske lande. Når alle de andre landes regeringer havde bøjet sig under austeritetspolitikens åg (som f.eks. spanierne, portugiserne og irlænderne), måtte Grækenland også gøre det. Myten om de dovne, uregerlige og utroværdige grækere havde fået frit løb, fordi den ikke kunne holdes op mod valide fakta.

Der var således heller ikke tale om et statskup eller for den sags skyld om et "finanskup", som der står i det åbne brev. Syrizaregeringen blev tvunget til at indordne sig, fordi den ikke på noget tidspunkt havde gjort alvorlige forberedelser til at mobilisere bredere dele af den græske og europæiske befolkning bag den konfrontation, som, alle vidste, ville komme. At afstraffelsen så blev så hård og ultimativ skal ses i sammenhæng med, at det på det tidspunkt i juni var omkostningsfrit at gennemtvinge en spektakulær straffeekspedition, fordi den græske befolkning var fanget i et limbo ved både at have stemt imod betingelserne for et nyt memorandum og samtidig for en forbliven i euroen. Den situation var ikke forudset og langt mindre forberedt. Som det skulle vise sig, havde hverken Syriza eller den europæiske venstrefløj nogen plan for at kapitalisere den græske befolknings rungende nej til Trojkaens memorandum.

Til gengæld sprang alle Syrizas indre modsætninger ud af skabet, og gjordet det klart for enhver, at regeringen ikke længere var i en position, hvor regering og parti samlet kunne mobilisere en omfattende modstand i befolkningen. Finansminister Varoufakis var kort forinden blevet afskediget. Venstreplatformen havde længe truet med at forlade Syriza, og partiets ledelse havde selv ingen plan for de nødvendige politiske indgreb over for de klasser, der hver eneste dag drænedes Grækenland for kapital, saboterede arbejdet i statssystemet, saboterede implementeringen af lovene og åbenlyst konspirerede med de kræfter uden for Grækenland, der ville af med regeringen. (Erfaringerne fra Chile har ikke mistet i betydning).

Der var heller ingen i Syriza og på den europæiske venstrefløj, der i perioden fra januar til juni havde gjort alvor af at løfte støtten fra bl.a. ETUC og mange store fagforbund ud over resolutionsplanet og søge dannet en faglig front for et bredere europæisk opgør med den austeritetspolitik, der også har nedkæmpningen af fagforeningerne som mål. Solidaritetsarbejdet var alene drevet af perspektivet om at redde Syrizaregeringen overfor Trojkaens angreb. Spørgsmålet om "grexit" var en gammelkendt afledningsmanøvre fra eliten, som hermed fik konverteret et i virkeligheden fælles europæisk problem til et græsk.

I parentes bemærket er det heller ikke korrekt, at euroen "er blevet til et redskab for et europæisk fåmandsvældes økonomiske og politiske dominans". Faktisk forholder det sig lige modsat. Euroen har helt tilbage til Maastrichtaftalen været tænkt som en strategi for ad økonomisk vej at tvinge en stadig tættere union igennem på et grundlag, der flugtede med den europæiske, transnationale kapitals europæiske og globale interesser. Det er gået lige modsat.

Finans- og gældskrisen har afsløret, hvor svag konstruktionen egentlig er, og hvor løs i fugerne og lidet handlekraftig den europæiske elite er, når den skal handle som union. Lige nu er den europæiske elite låst fast i store uenigheder på alle centrale spørgsmål, der også indbefatter spørgsmålet om, hvor langt man skal gå med Bankunionen, med finanspolitikken, en finanskommissær mv. Uenighederne går på kryds og tværs mellem de deltagende lande (med vigende tysk dominans), inden for de deltagende landes regeringer og parlamenter og mellem kommissionen, ECB og de deltagende eurolande. Så karakteristikken i det åbne brev om et "europæisk fåmandsvældes økonomiske og politiske dominans" minder mere om besværgelse end om en aktuel og præcis analyse af EU's faktiske indre magtpolitiske spændinger og manglende handlekraft.

Problemet med den slags besværgelser er, at de har det med at gøre modstanderen stærkere end tilfældet er, og dem, man vil mobilisere, svagere. Man opnår med andre ord det modsatte af hensigten.

For det andet forekommer opfordringerne til at "sætte sig ud over de nuværende europæiske traktaters banaliteter og umenneskelighed" ikke troværdige. Traktaterne (pagterne) er ikke umenneskelige, og det er ikke unionstraktaten, der har affødt Finanspagten og de andre pagter, der danner grundlag for austerity-politikken. Det er den kapitalistiske ordens krise og mellemstatslige beslutninger, truffet af villige regeringer, der med pagterne har overdraget finansiel- og politisk kompetence til kommissionen og frivilligt underordnet sig den tyske "Schuldenbremsepolitik" som en art "ekstern tvang" over for deres egne befolkninger.

Af samme grund slides der yderligere på troværdigheden, når man længere fremme i brevet skriver, at "medlemsstaterne har brug for et politisk rum, der tillader deres demokratier at ånde og hvor der kan fremsættes fornuftige politiske forslag på mellemstatslig niveau uden frygt for et indgreb fra en autoritær eurogruppe". Det fremstår som et patetisk og nostalgisk advokatur for de hedengangne velfærdsdemokratier, når de enkelte landes opbakning til Finanspagten tages i betragtning. Der er ikke nogen autoritær eurogruppe, der har tromlet austerity-politikken igennem. Den er gennemført i udbredt konsensus, fordi alle regeringer - centrum-højre eller centrum-venstre - allerede inden gældskrisen havde tilsluttet sig det neoliberale, økonomiske paradigme og politiske ideologi. Så det åbne brev opererer ganske enkelt med en pseudomodsætning, hvor nogle EU-institutioner dæmoniseres og nationalstaternes regeringer og demokratiske liv idylliseres.

For det tredje afstår det åbne brev med meget luftige formuleringer fra at tage konkret - og reel - stilling til, hvordan der skal gøres op med den nuværende unionstraktat. Og ikke mindst på hvilket grundlag, der skal opbygges en bred, folkelig bevægelse for at reformere traktatgrundlaget, der som bekendt er udformet som specifik konstitution for den neoliberale politik, der føres både af de enkelte medlemslandes regeringer og EU-institutionerne.

Sagen er jo, at man hverken inden for det europæiske venstre eller i de enkelte venstrefløjspartier har udformet en afklaret stilling til, om man skal kæmpe for en stadig tættere union endsige det grundlag en sådan union skal bygges på, eller om man skal arbejde for EU's opløsning og erstatning af en eller anden form for mellemstatsligt fællesskab. Som sådan er der heller ikke enighed om EU's fremtidige institutionelle arkitektur og demokratiske balanceforhold mellem de nationale parlamenter, EU-parlamentet, kommissionen og ministerrådet. Der hersker heller ikke enighed om, hvor meget kompetence de enkelte lande skal afgive, og om der i konsekvens af en stadig tættere union skal opbygges et europæisk valgsystem, dannes transnationale europæiske politiske partier og blokke og ikke mindst transnationale fagforeninger og overenskomster.

Så længe disse spørgsmål ikke er afklaret, forekommer det mildest talt som løse skud i luften, når brevet opfordrer til "at deltage i europæernes kampe overalt i en kampagne for civil ulydighed imod vilkårlig europæisk praksis og irrationelle "regler" indtil denne genforhandling (af traktaten) opnås".

Verden er jo ikke skruet sådan sammen, at de mange civile ulydighedskampagner kan samles til et omfattende opgør inden for EU, med mindre der er politiske partier og stærke sociale organisationer (herunder en stærk, europæisk fagbevægelse), der vil det samme, og som har en plan for, hvad det er for omfattende reformer, der skal gennemføres. Skal venstrefløjen eksempelvis argumentere for et øget EU-budget og en omfattende social- og økonomisk fordelingspolitik under demokratisk kontrol? Skal man fortsætte den begrænsede nationale kamp mod social dumping, eller skal venstrefløjen tage springet fuldt ud og argumentere for et europæisk, socialt sikkerhedssystem, en europæisk mindsteløn og fælles overenskomster? Disse og mange flere spørgsmål venter på svar, før venstrefløjen i Europa kan sig håb om at stille sig i spidsen for noget, der bare ligner et opgør med

den nuværende unionstraktat.

Brevets Plan B indeholder ikke noget, der ligner svar på disse spørgsmål. Det nærmeste, man kommer noget konkret, er en uforpligtende opstilling af "mange ideer" om "indførelse af parallelle betalingssystemer, parallelle valutaer, digitalisering af transaktioner i euro, byttesystemer baseret i lokalsamfundene, udtræden af euroen og omdannelse af euroen til en fælles valuta".

Med andre ord ideer, der stritter i alle retninger og er kendetegnet ved at forholde sig til det finansielle system og helt se bort fra de grundlæggende problemer i den europæiske, kapitalistiske økonomi, der lå og ligger til grund for finanskrisen og den nuværende, økonomiske stagnation og høje arbejdsløshed. Altså ikke skyggen af en Plan B, der som politisk strategi udfordrer hele EU-debatten med svar på de spørgsmål, som en social og demokratisk bevægelse i og uden for den traditionelle arbejderbevægelse skal samles om.

Indtil det sker, vil det først og fremmest være de højrenationalistiske partier og bevægelser, der artikulerer og organiserer den omfattende EU-modstand og reaktion på austeritetspolitikken i medlemsstaterne.

[Læs det åbne brev ved at klikke her](#)